

ความก้าวหน้า เกษตรดีที่เหมาะสม (GAP) ของไทย

การสัมมนาเรื่อง “ความก้าวหน้าเกษตรดีที่เหมาะสม (GAP) ของไทย”

โดย อนันต์ ดาไลดม

นายกสมาคมพืชสวนแห่งประเทศไทย

วันศุกร์ที่ 1 พฤศจิกายน 2556 เวลา 08.00 – 17.00 น.

ณ ห้องพืงบุญ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เขตจตุจักร กรุงเทพฯ

ความเป็นมา

2542 ปีแห่งการผลิตทางการเกษตรที่ถูกต้องและเหมาะสม

1999 The Year of Good Agricultural Practice

เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2541 กรมวิชาการเกษตร ได้ประกาศนโยบายเน้นหนัก โดยกำหนดให้ปี 2542 เป็นปีแห่งการผลิตทางการเกษตรอย่างถูกต้องและเหมาะสม หรือเรียกสั้นๆ ว่า GAP (Good Agricultural Practice) ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรนำผลงานวิจัยซึ่งเป็นเทคโนโลยีใหม่ๆ และเทคโนโลยีซึ่งเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านไปใช้ในการผลิตที่มีประสิทธิภาพถูกต้องเหมาะสมตามหลักวิชาการ สอดคล้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม

การผลิตทางการเกษตร ในปัจจุบันและอนาคต จำเป็นต้องใช้ GAP ด้วย
เหตุผลหลายประการ คือ

ก. เมื่อคุณภาพชีวิตสูงขึ้น ความต้องการด้านคุณภาพของสินค้าย่อมสูงขึ้น สินค้า
ที่มีคุณภาพ และได้มาตรฐานเท่านั้นที่จะสามารถแข่งขัน และจำหน่ายในราคาที่สูงกว่า

ข. ปัญหาเรื่องสุขอนามัย และสุขอนามัยพืช (Sanitary and Phytosanitary)
โดยเฉพาะเรื่องสารพิษตกค้างในพืชผลต่างๆ อันเนื่องมาจากขบวนการผลิตที่ไม่ถูกต้อง
เป็นปัญหาอุปสรรคทางการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งอนาคตอาจจะเกิดปัญหาขึ้นจริงๆ
หรืออาจจะใช้เป็นข้ออ้างในการกีดกันทางการค้าแทนการกีดกันทางภาษี เมื่อมีการเปิด
การค้าเสรี

ค. การผลิตทางการเกษตรในปัจจุบันยังก่อให้เกิดปัญหามากมายตั้งแต่อันตราย
ต่อผู้ผลิต ผู้บริโภค และเกิดมลภาวะในสิ่งแวดล้อม

การแก้ปัญหาดังกล่าว จำเป็นต้องแก้ไขตั้งแต่เริ่มขบวนการผลิตและการผลิตเพื่อให้ได้สินค้าทางการเกษตรที่มีคุณภาพได้มาตรฐานนั้นจะต้องเริ่มตั้งแต่ต้นเมื่อเริ่ม หรือแม้กระทั่งก่อนปลูกพืช เมื่อขบวนการทุกขั้นตอนถูกต้องเป็นไปตามหลักวิชาการ จึงสามารถคาดการณ์ผลผลิตที่มีคุณภาพ และมีมาตรฐานได้ หากขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งผิดพลาด โอกาสที่จะได้ผลผลิตที่มีคุณภาพย่อมน้อยลงหรือเป็นไปได้

การผลิตทางการเกษตรที่ถูกต้องและเหมาะสม คือ แนวทางในการทำเกษตรกรรม เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพตรงตามมาตรฐานที่กำหนด ผลผลิตสูงคุ้มค่าการลงทุน และขบวนการผลิตจะต้องปลอดภัยต่อเกษตรกรและผู้บริโภค มีการใช้ทรัพยากรที่เกิดประโยชน์สูงสุด เกิดความยั่งยืนทางการเกษตร และไม่ทำให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม

เพื่อให้นโยบาย GAP บังเกิดผลในทางปฏิบัติ กรมวิชาการเกษตร ได้จัดตั้งคณะทำงานขึ้นมาชุดหนึ่ง มี ดร. สาทร สิริสิงห์ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านศัตรูพืชเป็นประธาน คณะทำงานประกอบด้วยนักวิชาการจากกองและสถาบันวิจัยต่างๆ ร่วมกันจัดแนวทางการผลิตทางการเกษตรที่ถูกต้องและเหมาะสมในภาพรวม ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลต่างๆ คือ

- แหล่งปลูก
- วิธีการปลูก
- การให้ปุ๋ย
- การให้น้ำ
- ความสะอาด
- การกำจัดศัตรูพืช
- การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว
- การขนส่ง

นอกจากการกำหนดแนวทางผลิตทางการเกษตรที่ถูกต้องและเหมาะสมในภาพรวมดังกล่าวแล้ว กรมวิชาการเกษตรยังได้กำหนดมาตรการการรณรงค์ให้หน่วยงานต่างๆ ในสังกัดนำไปดำเนินการ ดังนี้

ส่วนกลาง ให้แต่ละกอง แต่ละสถาบัน จัดตั้งคณะทำงาน GAP ของตนเอง เพื่อค้นหา ข้อมูลทางวิชาการที่เหมาะสมในด้านต่างๆ สำหรับการผลิตพืชที่สำคัญแต่ละชนิด พร้อมทั้ง จัดทำเอกสาร GAP ของพืชชนิดนั้นๆ เพื่อเป็นแนวทางหรือเป็นคู่มือในการปฏิบัติงานของ เกษตรกร จากนั้นทำการฝึกอบรมนักวิชาการเกษตรและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเพื่อทำ ความเข้าใจในเรื่อง GAP ของแต่ละพืช พร้อมจัดกิจกรรมการสาธิตและนิทรรศการเพื่อถ่ายทอด ความรู้ให้กับเกษตรกรผู้สนใจและสื่อมวลชน เพื่อเผยแพร่ต่อไป

ส่วนภูมิภาค ให้สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร ศูนย์วิจัย และสถานีทดลองรวม ประมาณ 118 แห่ง จัดตั้งคณะทำงาน GAP ค้นหาข้อมูลทางวิชาการที่เหมาะสมสำหรับพืช เศรษฐกิจที่สำคัญในท้องถิ่น จัดทำคู่มือการปฏิบัติตาม GAP ของพืชแต่ละชนิด รวมทั้งกิจกรรม หรือนิทรรศการเพื่อเผยแพร่ GAP ให้เกษตรกรในพื้นที่ที่รับผิดชอบด้วย

นอกจากนี้ยังได้ให้แต่ละหน่วยงานจัดทำแปลงสาธิต GAP พืชแต่ละชนิดเป็นตัวอย่างแก่ เกษตรกร พร้อมกับจัดทำแผนปฏิบัติการให้นักวิชาการเกษตรออกเยี่ยมเยียน ให้คำแนะนำแก่ เกษตรกรในแหล่งการผลิตที่สำคัญ เพื่อให้ปฏิบัติตามอย่างสม่ำเสมอ

ผลการดำเนินงาน

ผลการดำเนินงานจดทะเบียน GAP ตั้งแต่เริ่มโครงการ จนถึงเดือนมีนาคม 2552

- เกษตรกรจดทะเบียน 209,797 ราย
- จำนวน 356,286 แปลง
- พื้นที่ 2,431,305.68 ไร่

ผ่านการรับรอง Q ไม่หมดอายุ

- 200,732 แปลง
- 166,429 ราย
- 1,379,087.25 ไร่

อยู่ระหว่างการตรวจ

- 156,406 แปลง
- 125,124 ราย
- 1,055,524.93 ไร่

ปัญหา

ปัญหา : นำเอา GAP ไปใช้เป็นกับดักในการส่งออก?
(มุมมองเมื่อ 6 มิถุนายน 2552)

ปัจจุบัน

GAP พืช (Good Agricultural Practice)

หมายถึง การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช

การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช หมายถึง แนวทางปฏิบัติในไร่นาเพื่อผลิตพืช เพื่อให้ได้สินค้าปลอดภัยปลอดศัตรูพืชและคุณภาพถูกใจผู้บริโภค เน้นวิธีการควบคุม และป้องกันการเกิดปัญหาในกระบวนการผลิต

วิธีปฏิบัติเพื่อเข้าสู่ระบบการจัดการคุณภาพ GAP

คุณสมบัติของเกษตรกร

1. ต้องเป็นเจ้าของหรือผู้ถือสิทธิ์ครอบครองพื้นที่การผลิต หรือผู้ถือครองสิทธิ์ให้ดำเนินการผลิตพืช
2. เป็นผู้มีชื่ออยู่ในทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
3. เป็นผู้สมัครใจขอรับการรับรอง และยินดีจะปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กรมวิชาการเกษตรกำหนด
4. ไม่เป็นผู้เพิกถอนการรับรองจากกรมวิชาการเกษตรหรือหน่วยรับรองอื่น เว้นแต่พ้นระยะเวลา 1 ปี นับจากวันที่ถูกเพิกถอนการรับรองแล้ว

สิ่งที่เกษตรกรต้องปฏิบัติเพื่อเข้าสู่ระบบฯ และได้รับการรับรองแหล่งผลิตพืช

1. การจัดการสุขลักษณะสวน

- 1.1 ทำข้อมูลประจำแปลง : ชื่อเจ้าของแปลง ผู้ดูแล ที่ตั้งแผนที่แปลง ชนิดพืช เป็นต้น
- 1.2 ใช้แหล่งน้ำมีคุณภาพ ไม่มีการปนเปื้อนสารพิษ
- 1.3 จัดเก็บสารเคมีให้ปลอดภัย จัดเก็บเป็นหมวดหมู่ ไม่ให้อยู่ใกล้ที่พัก และอาหาร
- 1.4 ใช้สารเคมีตามคำแนะนำบนฉลาก และห้ามใช้สารเคมีที่ประกาศห้ามใช้
- 1.5 ให้ทำลายภาชนะบรรจุสารเคมีที่ใช้แล้ว และนำไปทิ้งในสถานที่ที่จัดไว้ หรือทำลายโดยการฝังดิน

2. การจัดการเครื่องมือและอุปกรณ์การเกษตร

- 2.1 จัดทำรายการเครื่องมือ ตรวจสอบสภาพ ซ่อมบำรุงและจัดเก็บเป็นสัดส่วนให้
ง่าย
ต่อการนำไปใช้อยู่เสมอ

3. การจัดการปัจจัยการผลิต

- 3.1 จัดทำรายการการใช้พันธุ์พืช ปุ๋ย สารเคมี และอัตราการใช้ลงในสมุดบันทึก
- 3.2 ส่งพืช ปุ๋ย สารเคมี ที่ไม่ทราบที่มาหรือส่งสัยไปตรวจวิเคราะห์และบันทึกผลลงในสมุดบันทึก

4. การปฏิบัติและการควบคุมการผลิต

- 4.1 จัดการกระบวนการการผลิตให้มีความปลอดภัยด้านสารพิษตกค้าง และปลอดภัยศัตรูพืช
- 4.2 ติดตาม/เฝ้าระวัง การระบาดของแมลงศัตรูพืช และใช้วิธีการป้องกันกำจัดที่เหมาะสม
- 4.3 เลือกใช้วิธีการเก็บเกี่ยวอย่างถูกวิธี
- 4.4 มีวัสดุปุ๋ยรอง ภาชนะบรรจุ และจุดพักผลผลิตที่เหมาะสม ไม่ให้มีการปนเปื้อน
- 4.5 เคลื่อนย้ายผลผลิตภายในฟาร์มด้วยความระมัดระวัง
- 4.6 ควบคุมการคละปนของผลผลิตด้วยคุณภาพ

5. การบันทึกและการควบคุมเอกสาร

- 5.1 ทำบันทึกการปฏิบัติงาน ลงชื่อผู้ปฏิบัติงานทุกครั้ง

ประโยชน์ที่เกษตรกรได้รับเมื่อเข้าสู่ระบบการจัดการคุณภาพ G

1. ได้รับความสนับสนุนทางวิชาการ และการฝึกอบรมกระบวนการผลิต เกษตรที่ดีเหมาะสมสำหรับพืช
2. ได้รับการส่งเสริมตรวจสอบสารพิษตกค้างโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย
3. โอกาสขยายราคาและผลผลิตเป็นที่ต้องการของตลาดมีสูง
4. ได้ใบรับรองแหล่งผลิตพืช ใบ Q

ข้อกำหนดวิธีปฏิบัติตามมาตรฐาน GAP พืชอาหาร (มกษ. 9001-2552)

1. **แหล่งน้ำ** : น้ำที่ใช้ต้องมาจากแหล่งที่ไม่มีสภาพแวดล้อม ซึ่งก่อให้เกิดการปนเปื้อน วัตถุหรือสิ่งที่เป็นอันตราย
2. **พื้นที่ปลูก** : ต้องเป็นพื้นที่ ซึ่งไม่มีวัตถุหรือสิ่งที่เป็นอันตราย ที่จะทำให้เกิดการตกค้าง หรือปนเปื้อนในผลิตผล
3. **การใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร** : ผู้ปฏิบัติงานต้องมีความรู้ในการใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตรที่ถูกต้อง
4. **การจัดการคุณภาพการผลิตในกระบวนการผลิตก่อนการเก็บเกี่ยว** : มีการปฏิบัติตามขั้นตอนการเพาะปลูกและการปฏิบัติก่อนการเก็บเกี่ยวที่จะทำให้มั่นใจว่า ผลิตผลมีคุณภาพตามข้อกำหนดสำหรับผลิตผลแต่ละชนิด หรือ ตามข้อกำหนดของคู่ค้า

5. การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว : เก็บเกี่ยวผลิตผลที่มีคุณภาพตามข้อกำหนดในมาตรฐานสินค้าเกษตรที่กำหนดสำหรับผลิตผลแต่ละชนิดหรือตามข้อกำหนดคุณภาพของคู่ค้า วิธีการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยวต้องไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพของผลิตผลและก่อให้เกิดการปนเปื้อนที่มีผลต่อความปลอดภัยในการบริโภค ต้องคัดแยกผลิตผลที่ไม่ได้คุณภาพออก หากเกษตรกรมีการคัดแยกชั้นคุณภาพและขนาดก่อนจำหน่ายให้คัดแยกชั้นคุณภาพและขนาดของผลิตผลตามข้อกำหนดในมาตรฐานสินค้าเกษตรที่กำหนดสำหรับผลิตผลแต่ละชนิดหรือตามข้อกำหนดของคู่ค้า

6. การพักผลผลิต การขนย้าย การเก็บรักษา : มีการจัดการด้านสุขลักษณะของสถานที่และวิธีการขนย้ายพักผลผลิตผล และ/หรือ เก็บรักษาผลิตผลเพื่อป้องกันผลกระทบต่อคุณภาพของผลิตผลและการปนเปื้อนจากอันตรายและสิ่งแปลกปลอมที่มีผลต่อความปลอดภัยในการบริโภค

7. **สุขลักษณะส่วนบุคคล** : ผู้ปฏิบัติงานมีความรู้ที่เหมาะสมหรือผ่านการอบรม การปฏิบัติที่ถูกต้อง และถูกสุขลักษณะ มีการดูแลสุขลักษณะส่วนบุคคลเพื่อป้องกันไม่ให้ผลิตภัณฑ์เกิดการปนเปื้อนจากผู้สัมผัสกับผลิตภัณฑ์โดยตรง โดยเฉพาะในขั้นการเก็บเกี่ยวและหลังการเก็บเกี่ยว สำหรับพืชที่ใช้บริโภคสด

8. **การบันทึกข้อมูล และการตรวจสอบ** : มีการบันทึกข้อมูล เพื่อให้สามารถตรวจประเมินและตามสอบได้เกี่ยวกับที่มาของปัจจัยการผลิต การใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร การปฏิบัติในการเพาะปลูกการปฏิบัติก่อนและหลังการเก็บเกี่ยวในขั้นตอนที่สำคัญที่จะมีผลกระทบต่อคุณภาพและความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ ข้อมูลผู้รับซื้อผลิตภัณฑ์หรือแหล่งที่นำผลิตภัณฑ์แต่ละรุ่นไปจำหน่าย

สถานการณ์ GAP ณ ปัจจุบัน

- ผลการดำเนินงานสะสมปี 2547 - 2556 มีจำนวนเกษตรกรที่จดทะเบียนทั้งหมด 196,943 แปลง 1,247,445.93 ไร่ ได้รับการรับรอง Q และยังไม่หมดอายุมีจำนวน 160,828 แปลง 993,432.33 ไร่ คิดเป็น 81.66% ของที่จดทะเบียนทั้งหมด
- ผลการดำเนินงานปีงบประมาณ 2556 มีเป้าหมายดำเนินการตรวจสอบแหล่งผลิตพืช จำนวน 126,000 แปลง ตรวจได้ 75,061 แปลง 480,943.07 ไร่ คิดเป็น 59.57% ของเป้าหมาย และมีการเก็บตัวอย่างพืช เพื่อวิเคราะห์สารพิษและจุลินทรีย์ คิดเป็น 42.82% ของเป้าหมาย
- ผลการตรวจติดตามและตรวจต่ออายุแปลง GAP ปีงบประมาณ 2556 มีเป้าหมายแปลงตรวจติดตาม จำนวน 31,110 แปลง ตรวจได้ 9,360 แปลง 77,450.19 ไร่ คิดเป็น 30.09 ไร่ และเป้าหมายแปลงตรวจต่ออายุ 63,380 แปลง ตรวจต่ออายุ 43,654 แปลง 238,902.22 ไร่ คิดเป็น 68.88%

กรมวิชาการเกษตร เป็นหน่วยตรวจรับรองมาตรฐานการผลิตที่นำมาตราฐานกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งถูกกำหนดโดย สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ มาใช้กำหนดเป็นเกณฑ์ในการตรวจรับรอง โดยจัดทำ การตรวจรับรองให้สอดคล้องกับมาตรฐานที่ มกอช. กำหนด เช่น การจัดทำแบบบันทึกการตรวจประเมิน (Check List) การกำหนดการตรวจรับรองแหล่งผลิต GAP พืชและการผลิตพืชอินทรีย์ (SOP) คู่มือคุณภาพ (QM) ฯลฯ

มาตรฐานสินค้าเกษตร

มาตรฐานสินค้าเกษตร

มกษ. 9001-2556

THAI AGRICULTURAL STANDARD

TAS 9001-2013

การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชอาหาร

GOOD AGRICULTURAL PRACTICES FOR FOOD CROP

มาตรฐานสินค้าเกษตร

ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2556

ประเด็นเรื่องข้อกำหนด เช่น

ก. น้ำ

ข. พื้นที่ปลูก

ค. วัตถุประสงค์รายการทางการเกษตร

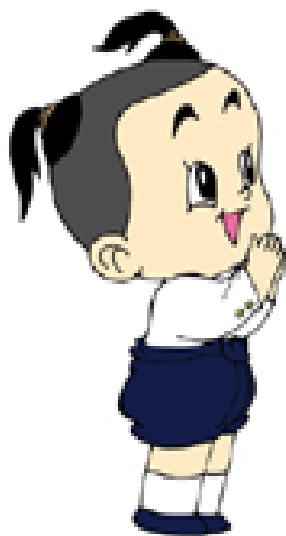
ง. การจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนการเก็บเกี่ยว

จ. การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว

ฉ. การพักผลิตผลและการขนย้ายในแปลงปลูก และเก็บรักษา

ข้อเสนอเพื่อการแก้ไข

- ก. กระบวนการตรวจสอบผู้ขอขึ้นทะเบียน GAP
- ข. การรับรองพืชแต่ละชนิดในพื้นที่ปลูกแปลงเดียวกัน
- ค. ควรแก้ไขข้อกำหนดที่ไม่สามารถปฏิบัติได้
- ง. การใช้วิจารณ์ของเจ้าหน้าที่

ขอบคุณครับ